Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Antigues instal·lacions mineres de les mines de Fígols

Cercs

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	A la part nord del municipi.

Coordenades:

Latitud:	42.18345
Longitud:	1.86304
UTM Est (X):	406110
UTM Nord (Y):	4670770

Classificació

Número de fitxa	08268 - 56
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Contemporani
Segle	XIX-XX
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	la majoria de blocs d'habitatges han estat objecte de rehabilitació. Pel que fa a les estructures directament més vinculades a les infraestructures mineres, moltes estan abandonades i algunes són difícil localització, encara que són moltes les restes que es conserven.
Protecció	Legal
Observacions protecció:	BCIL, núm. 1003-I, de 13/04/2005
Número inventari	si. IPA 30708
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	diversos propietaris
Autoria de la fitxa	Sara Simon Vilardaga

Data de registre de la fitxa: dc., 16/03/2016 - 01:00

Descripció

L'activitat minera a la zona de Cercs va ser molt important entre la segona meitat del segle XIX i els primers anys del segle XXI. Això va significar haver de construir edificis de tot tipus al voltant de les explotacions mineres per donar servei i allotjament als treballadors. La crisi iniciada en la dècada de 1970 va provocar un abandonament progressiu primer dels habitatges i posteriorment dels edificis de serveis i no s'han pogut conservar tots els components del conjunt industrial de les mines. Si més no, dels components desapareguts en resten fotografies.
Els elements que s'han conservat de les antigues instal·lacions mineres de Cercs són diversos, d'entre els quals destaquem l'edifici de "el Hogar del Minero" "inicialment havia sigut escola i convent", la boca-mina de Sant Romà, l'edifici de les d'oficines, els habitatges i l'escola de la colònia Sant Josep, un pla inclinat, una sitja i una petita part de les instal·lacions de la colònia Consolació.
L'edifici de "el Hogar del Minero" forma part de la colònia de Sant Corneli. Actualment allotja la seu del Museu de les Mines de Cercs. Fou construït l'any 1919 com a escola i convent. Té planta baixa i dos pisos, amb teulada a doble vessant. La planta és rectangular i les obertures de la façana principal estan distribuïdes de forma regular. L'any 1931 les monges que l'ocupaven varen marxar i l'edifici es va reconvertir en centre d'esbarjo, amb cafè, barberia, cinematògraf i sala de jocs.
La boca-mina de Sant Romà era l'entrada a la mina situada a tocar dels habitatges de la colònia de Sant Corneli. Per aquest motiu també se la coneix amb el nom de boca-mina de Sant Corneli. Va estar en explotació entre els anys 1882 i 1961. Es troba en un extrem de la plaça que avui en dia es coneix amb el nom de Sant Romà i que es va formar a partir dels abocaments de runa que es treien de la galeria. Actualment s'ha adaptat per poder ser visitat un tram de 450 m com a part de la visita del Museu de les Mines.
La casa d'oficines, un edifici de planta rectangular, consta de planta baixa i dos pisos, amb coberta a dos vessants; bastit amb murs de pedra i obertures emmarcades amb maó massís. Va ser construït al 1919 i servia d'oficines de l'empresa i més tard com a habitatge dels encarregats de la mina.
El grup d'habitatges del miners de Sant Josep, format per cinc blocs, l'escola i dos safareigs públics; tots els edificis van ser reformats per acollir habitatges més acord amb les necessitats actuals; els safareigs es conserva l'estrucura exterior de l'espai on es trobaven però els safareigs pròpiaments ja no existeixen; el conjunt va ser construït el 1920 prop de la galeria que li donava nom.
El rentador de carbó, actualment desaparagut, era un dels edificis més visibles des de la C-16 ja que estava situat a la part més baixa de l'explotació. En el seu moment, era el punt de partida de la xarxa ferroviària que donava servei a les mines ja que era el lloc on es carregava el carbó rentat i classificat als vagons.
Al marge d'aquests edificis també s'han conservat els habitatges de la colònia de Sant Corneli, molts han sofert reformes interiors. Tot i això, l'aspecte exterior del conjunt de blocs d'habitatges mantenen la majoria de característiques pròpies i originàries d'aquestes construccions. De la Consolació, que va conformar el grup d'explotació minera més important, en restes diversos edificis, encara que molts han desaparegut; es conserven alguns edificis de tallers, oficines, algun edifici d'habitatges.
Es conserven la majoria de les boca-mines i hem de pensar que també de les galeries, a part de l'esmentada de Sant Romà, altres es troben tapiades o amagades per la vegetació.

Observacions:

Entre els elements destacats de les antigues instal·lacions mineres però avui dia desapareguts hi ha la xarxa de transport exterior que comunicava les boca-mines amb l'estació del ferrocarril Fígols-les Mines. Aquesta xarxa estava condicionada pel desnivell que calia superar entre el punt més alt, la colònia de Sant Corneli, quasi a 1.000 m d'altitud amb el punt més baix, l'estació, a 643 m d'altitud. A

partir d'un 10% d'inclinació del terreny, percentatge que al terme municipal de Cercs se supera de llarg, calia construir plans inclinats de doble via, que funcionaven per gravetat: les vagonetes plenes que baixaven arrossegaven les vagonetes buides que pujaven. Inicialment, tant la xarxa exterior com la xarxa interior es va construir amb el mateix ample de via que el tramvia de sang: 840 mm. A partir del moment que aquest tramvia de sang va deixar de funcionar (1904) l'amplada de les vies es va anar substituint per 500 mm. Tota la xarxa es repartia en sis nivells a diferents alçades: Estació (643 m), Consolació (707 m), Sant Josep (815 m), Esteve (876 m), Alfons (935 m) i Sant Corneli (952 m). La comunicació entre els diferents nivells es resolia mitjançant plans inclinats, funiculars, telefèrics i trams de via de 840 i de 500 mm. Els trams de via connectaven les galeries de les mines amb els extrems dels plans inclinats o dels funiculars. De fet, l'extensió de les vies per dins de les galeries sempre va ser molt superior a l'extensió de les vies per l'exterior. Els plans inclinats connectaven el nivell Sant Corneli amb el nivell Esteve (Porvenir I i II), i aquest amb el nivell Consolació (Natàlia I i II). Els funiculars comunicaven el nivell Sant Josep amb el nivell Consolació (Sant Josep), i aquest amb el nivell Estació (Consolació I i II). A més, hi havia dos telefèrics, un entre la boca-mina Alfons i la boca-mina Esteve (Alfons) i un altre entre el nivell Consolació i l'Estació (Roe). Amb el pas dels anys, a part de renovar els plans inclinats, es van anar construint noves instal·lacions: el pla inclinat Garganta, que comunicava el nivell Consolació amb una via que portava a l'abocador; el pla inclinat Central Tèrmica, que comunicava el nivell Estació amb la primera central construïda l'any 1931; i els telefèrics Schlams, Fusta, Estèrils I i Fàbrica de ciment. Val a dir que l'any 1955 es va asfaltar el camí de Sant Corneli i es van començar a utilitzar els camions per algun transport, de manera que algun dels elements esmentats va començar a entrar en desús.
Els moviments de vagonetes, tan interiors com exteriors, es feien inicialment amb tracció animal. La progressiva mecanització de les instal·lacions va anar substituint els animals per locomotores fins a un total de 42 unitats, entre elèctriques i dièsel.

Història

La història de les explotacions mineres de Cercs no es pot entendre només a partir del component primari (el carbó i les mines), sinó que cal completar-la amb el que representen totes les instal·lacions que va caldre construir per mantenir durant tants anys (entre 1851 i 2011) una indústria primordial dins de l'economia no només del Berguedà sinó de tot Catalunya.
La base d'aquestes instal·lacions fou la colònia, que podríem definir com un centre de treball integral ja que acull tant el lloc de treball -fàbriques, tallers, magatzems- com el lloc per viure -habitatges i serveis-. El procés d'industrialització de Catalunya s'identifica plenament amb les colònies, però no només, les tèxtils, situades a tocar dels rius per aprofitar el curs de l'aigua i la seva força per moure la maquinària, sinó també de les colònies mineres.
Donades les circumstàncies, a la zona minera de Cercs no hi havia altra opció que construir colònies per als miners adaptant-se a les característiques del terreny i a la situació de les boca-mines. Es varen construir, entre 1880 i 1920 tres colònies: Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació. Disposaven de tot allò que es considerava necessari per viure i treballar: habitatges, escola, convent, església, cinema-teatre, safareigs, cantina, tallers, magatzems, oficines, etc. La seva vida activa es va allargar fins a la dècada de 1970, quan els treballadors de les mines varen començar a abandonar uns habitatges antics per nuclis urbans propers més ben dotats de serveis que les pròpies colònies. Les facilitats de transport dels anys 1970 permetien abandonar les antigues instal·lacions a peu de les mines.

Bibliografia

BOIXADER, A. i SERRA, R. (2007): Viure al peu de la mina. Les colònies mineres de Cercs, Cercs i Manresa, Consorci Ruta Minera i Zenobita edicions.
SALMERÓN, C. (1990): Els trens del Berguedà. Història dels ferrocarrils industrials del Berguedà, Barcelona, Terminus.

imc